

МОДУЛЬНА ПРОГРАМА З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-НЕФІЛОЛОГІВ

*Алексєєнко Т.М., Копилова О.В.,
Тростинська О.М., канд. філол. наук (Харків)*

У статті запропонована «Програма з російської мови для іноземних студентів-нефілологів», що розроблена з урахуванням вимог кредитно-модульного навчання. Визначається зміст, структура й основні складові програми.

Ключові слова: програма з російської мови, іноземні студенти-нефілологи, кредитно-модульне навчання.

В статье представлена «Программа по русскому языку для иностранных студентов-нефилологов», разработанная с учетом требований кредитно-модульного обучения. Определяется содержание, структура и основные составляющие программы.

Ключевые слова: программа по русскому языку, иностранные студенты-нефилологи, кредитно-модульное обучение.

Russian language curriculum for Russian Specific Purposes to the demands of credit-modular has been represented in this article. Content, structure and basic components of the program have been determined.

Key words: Russian language curriculum, foreign students, credit-modular teaching.

Перехід вищої школи на кредитно-модульну систему вимагає від викладачів і методистів створення нових навчальних програм, що враховують вимоги модульного навчання, а саме: поділ навчального матеріалу на модулі, особливості видів контролю, вимоги до контролю, визначення змісту і мети самостійної роботи студентів тощо.

На кафедрі мовної підготовки Центру міжнародної освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна розроблена «Програма з російської мови для іноземних студентів-нефілологів», що відповідає зазначеним вимогам.

Мета статті – визначити зміст, структуруй основні складові цієї програми.

Програма призначена для іноземних студентів-нефілологів, що навчаються у ВНЗ України й мають підготовку з російської мови в обсязі програми навчання на підготовчому факультеті

При складанні «Програми з російської мови для іноземних студентів-нефілологів» автори спиралися на лінгвістичні й методичні роботи останніх років і сформований досвід методики викладання російської мови як іноземної в Україні й за кордоном [2-6].

Програма містить пояснювальну записку й основну частину, зміст якої поділений на складові відповідно до курсу навчання.

У пояснювальній записці визначається мета, завдання, етапи навчання іноземних студентів російської мови, зміст навчання та форми контролю.

Прагматичні цілі навчання російської мови як іноземної в умовах мовного середовища передбачають практичну, комунікативну й пізнавальну (освітню) спрямованість процесу навчання з урахуванням характеру реальної комунікації іноземних учнів на основі всебічного дослідження їхніх комунікативних потреб. Освітня мета може бути реалізована лише за умов досягнення студентами певного рівня володіння мовою, тому комунікативна мета навчання є провідною. Реалізація цієї мети забезпечує оволодіння студентами спеціальністю й різними формами комунікації (навчально-професійної, соціальної і культурної) в умовах мовного середовища. Реалізація комунікативної мети полягає в навчанні різних видів мовленнєвої діяльності, формуванні у студентів необхідних мовленнєвих умінь і навичок у читанні, аудіюванні мовленні й письмі. Навчання видів мовленнєвої діяльності розглядається як єдиний взаємопов'язаний процес, при якому звертається увага на вироблення як загальних, так і специфічних навичок і умінь.

Програма розрахована на 702 навчальні години, відведені на російську мову на 1–4 курсах навчання у ВНЗ відповідно до кількості годин, передбачених навчальним планом Міністерства освіти і науки України (наказ № 260 МОН України від 04.04.2006 р.), і структурована на модулі відповідно до вимог кредитно-модульної системи навчання.

Структура навчальної дисципліни

Курс	Кількість модулів	Кредити ECTS	Кількість годин, з них			
			усього годин	лекції	практичні заняття	СРС
I	8	10	370	-	280	90
II	6	8	290	-	210	80
III	4	6	210	-	140	70
IV	2	3	108	-	72	36
Усього	20	27	978	-	702	276

Основними сферами навчання є навчально-професійна, соціально-культурна й суспільно-політична.

Навчально-професійна сфера навчання є провідною. Навчання в цій сфері формує у студентів уміння й навички читання навчальних матеріалів із загальноосвітніх і спеціальних дисциплін, слухання лекцій із цих дисциплін, виступу на семінарах і практичних заняттях, відповіді на запитання й іспитах, написання рефератів, курсових і дипломних бакалаврських робіт. У додаток до програми вміщений тематичний план практичних занять і тематика самостійної роботи в навчально-професійній сфері спілкування для всіх нефілологічних факультетів ХНУ ім. В.Н.Каразіна, які одержали ліцензію на навчання іноземних студентів а також лексичний мінімум, необхідний для вивчення навчально-професійної сфери на кожному факультеті, й перелік лабораторних робіт із російської мови.

Навчання в соціально-культурній і суспільно-політичній сферах передбачає читання й аудіювання публіцистичних і художніх творів країнознавчої тематики, обговорення актуальних тем із питань соціального й культурного життя українського народу, а також глобальних проблем сучасності.

Тематика, ступінь мовної і структурної складності текстових й інших інформативних матеріалів підпорядковані поетапній реалізації цілей навчання й безпосередньо пов'язані з комунікативними сферами. Текстотека навчально-професійної сфери залежить від профілю навчання студентів і містить функціонально-значеннєві типи наукових текстів: тексти про предмет, тексти про процес, тексти про властивості, тексти про взаємовідносини, тексти про люди-

ну та її виробничу діяльність, тексти про пізнавальну діяльність людини та її результати.

Тематика текстового матеріалу соціально-культурної й суспільно-політичної сфер у першу чергу спрямована на реалізацію діалогу культур країни студента й країни, у якій вони навчаються.

Мовний матеріал на першому й другому курсах представлений синтаксисом простого й складного речення відповідно. До програми третього курсу входять найбільш складні для засвоєння іноземними студентами розділи граматики у вигляді узагальнюючих тем, що спрямовані на систематизацію вивченого студентами мовного матеріалу. Також на третьому й четвертому курсах вивчається лексико-граматичний матеріал, необхідний для продукування різних типів рефератів і ведення дискусії.

Основні форми навчання – аудиторна й самостійна робота студентів.

Перевірка рівня сформованості у студентів умінь і навичок у різних видах мовленнєвої діяльності здійснюється у формі поточного, проміжного модульного й підсумкового контролю.

Поточний контроль проводиться на кожному занятті й перевіряє рівень володіння вивченим обсягом мовного матеріалу та ступінь сформованості навичок.

Проміжний модульний контроль проводиться наприкінці кожного модулю в письмій формі. Він перевіряє рівень сформованості навичок і вмінь на мовному матеріалі, що входить до модулю.

Підсумковий контроль проводиться наприкінці кожного семестру у формі заліку (I-VI семестри) або іспиту (VII семестр навчання).

Опис змісту навчання на кожному курсі побудований за єдиним типовим планом і містить такі розділи: структура навчальної дисципліни курсу комунікативної сфери навчання, комунікативні інтенції, комунікативні завдання в читанні, аудіюванні, говорінні й письмі, текстовий матеріал, тематика текстів, бесід, повідомлень, зміст мовної компетенції, розподіл навчального матеріалу за модулями, опис змісту навчання кожного модуля, тематичний план практичних занять, види самостійної роботи, типи завдань і вимоги до підсумкового контролю.

Так, наприклад, на I курсі домінуюча сфера навчання – навчально-професійна. Соціально-культурна сфера займає 15-20% від загальної кількості навчального часу, що відводиться на вивчення мови.

У першому семестрі основний аудиторний час відводиться на навчання читання (не менше 40% навчального часу); аудіювання мовлення й письмо займають до 20% від усього навчального часу. У другому семестрі аудиторний час на навчання мовлення й письма збільшується до 50%, і відповідно зменшується час на рецептивні види мовленнєвої діяльності (читання й аудіювання).

Розподіл часу самостійної роботи студента на першому курсі такий: читання – 60%, письмо – 30%, аудіювання (у комп'ютерному класі) – близько 10%.

Основні комунікативні інтенції на першому курсі:

- 1) бажання або необхідність отримати інформацію (комунікативний намір – запит);
- 2) бажання або необхідність стимулювати співбесідника (комунікативний намір – спонукання);
- 3) бажання або необхідність відтворити інформацію (комунікативний намір – ствердження, повідомлення).

Комунікативні завдання у читанні на I курсі ми визначаємо такі: студент має вміти читати вивчаючим видом читання (при повноті сприйняття до 90% обсягу інформації тексту і швидкості читання не нижче 40-50 слів за хвилину), ознайомлювальним (при повноті розуміння не менше 70% обсягу тексту) й змішаним (ознайомлювально-вивчаючим) способом тексти навчально-професійної і соціально-культурної сфери навчання. Провідним видом читання є вивчаюче, безпосередньо пов'язане з репродуктивною діяльністю студента.

Під час аудіювання студенти мають сприймати (при темпі звучання 180-200 складів за хвилину) й вміти осмислити (при повноті розуміння не менше 60%) інформацію текстів із загальноосвітніх і спеціальних дисциплін, що вивчаються на факультеті на I курсі.

В усному мовленні студенти I курсу мають вміти відтворювати інформацію прочитаних текстів із підручників і прослуханих лекцій із загальноосвітніх і спеціальних дисциплін, які входять до навчальних планів факультетів ставити питання до прочитаних (прослуханих) текстів і відповідати на них; вести бесіду, подавати репліки-стимули і репліки-відповіді; складати монологічні висловлювання, будувати їх у певній логічній послідовності з використанням візуальних і вербальних опор, відбирати необхідні для цього мовні засоби.

У писемному мовленні студенти мають вміти складати план (питальний, називний, складний), конспект прочитаного і прослуханого тексту, переказувати в писемній формі основну інформацію текстів, складати за аналогією тексти на основі різних типів планів, а також візуальних опор (малюнків, схем, таблиць, діаграм тощо).

Тематика текстів навчально-професійної сфери визначається змістом дисциплін зі спеціальності студентів У соціально-культурній сфері ми пропонуємо такі теми для вивчення на I курсі: «Вища освіта в Україні», «Університети України. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна» (теми з країнознавства); «На факультеті У деканаті», «Мій робочий день» (розмовні теми).

Зміст мовної компетенції на I курсі містить коректувальний курс фонетичних, інтонаційних, графічних і орфографічних навичок, словотвір (обсяг навчального матеріалу визначається профілем навчання студентів), морфологію (розділ є компонентом вивчення відповідних синтаксичних тем) і синтаксис простого речення (вираження суб'єктно-предикатних, об'єктних, означальних і обставинних відношень у простому реченні).

Кожний модуль містить граматичну тему, яка складає зміст мовної компетенції, і комунікативні завдання в усіх видах мовленнєвої діяльності (читанні, аудіюванні, говорінні й письмі) у визначених комунікативних сферах.

Далі наводимо зразок подання в програмі навчального матеріалу на прикладі I модулю I курсу

Модуль 1

СОДЕРЖАНИЕ ОБУЧЕНИЯ

Содержание языковой компетенции

Выражение субъектно-предикатных отношений.

1. Предикативный центр предложения.
2. Выражение субъектно-предикатных отношений в простом двусоставном предложении.
3. Выражение субъектно-предикатных отношений в простом односоставном предложении.

Учебно-профессиональная сфера

Формирование умений и навыков изучающего чтения текста по специальности. Формирование умений выделения основных частей прочитанного текста, основной информации текста. Пополнение активного словаря студентов терминологической лексикой по специальности.

Формирование умений и навыков аудирования: формирование умений вычленения главной информации прослушанного сообщения с последующим выходом в репродукцию (ответы на вопросы).

Формирование умений и навыков устной речи: формирование умений воспроизведения содержания прочитанного текста с опорой на записанный план и с использованием изученного лексико-грамматического материала.

Формирование умений и навыков письменной речи: развитие умений составления вопросного плана прочитанного текста по специальности; формирование навыков беглого письма (словарные диктанты).

Социально-культурная сфера

Тема: «На факультете В деканате».

Формирование умений и навыков изучающего и ознакомительного видов чтения. Формирование умений вычленения основной информации прочитанного текста. Пополнение активного и пассивного словаря студентов социально-культурной лексикой.

Формирование умений и навыков аудирования: формирование умений воспринимать диалогическую речь (диалог-беседа, диалог-расспрос по изученной теме).

Формирование умений и навыков устной речи: развитие умений ведения диалога-беседы по изученной теме.

Формирование умений и навыков письменной речи: формирование умений письменного воспроизведения полученной информации.

Після розподілу навчального матеріалу на модулі подається тематичний план практичних занять із російської мови для кожної сфери комунікативного спілкування з визначенням кількості навчальних годин, що відводяться на вивчення кожної теми, та перелік видів самостійної роботи з визначенням кількості годин і видами контролю.

У кінці навчального матеріалу кожного курсу наводяться типи завдань і вимоги до підсумкового контролю, визначається об'єкт контролю кожного завдання.

Розроблена програма має важливе значення для впровадження принципів кредитно-модульної системи у реальний навчальний процес і створення підручників та навчальних посібників, що враховують вимоги програми, а також забезпечують практичну реалізацію модульного навчання у викладанні російської мови як іноземної.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєнко Т.М. Принципи модульного навчання російської мови іноземних студентів-нефілологів / Т.М. Алексєєнко, О.В. Копилова, О.М. Тростинська // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки : зб. наук. пр. – Вип. 10. – Харків : Константа, 2006. – С. 6-14.
2. Англійська мова: Програма навчальної дисципліни для студентів вищих медичних навчальних закладів освіти III-IV рівня акредитації. – Київ, 2005. – 25 с.
3. Антонів Л.В. Програма з української мови для студентів-іноземців вищих навчальних закладів / Л.В. Антонів, Б.М. Сокіл, Н.І. Станкевич. – Львів : Вид-во Львів. нац. ун-ту, 2004. – 27 с.
4. Лебединський С.И. Русский язык как иностранный : Типовая учебная программа для иностранных студентов I-IV курсов нефилологических специальностей высших учебных заведений / С.И. Лебединский, Г.Г. Гончар. – Минск : БГУ, 2003. – 172 с.
5. Программа по русскому языку для студентов-иностранцев, обучающихся на нефилологических факультетах вузов СССР / [под ред. О.Д. Митрофановой]. – М. : Рус. яз., 1985. – 46 с.
6. Программа по русскому языку для студентов-иностранцев основных факультетов высших учебных заведений Украины III-IV уровней аккредитации. / [Н.И. Нагайцева, Т.А. Снегурова, С.Н. Чернявская, М.Ю. Лухина]. – Харків, 2004. – 58 с.